

Винниченко Володимир Кирилович

Життєпис

Володимир Винниченко

(26 липня 1880 — 6 березня 1951)

Володимир Винниченко народився 14 липня 1880 року (за ст. ст.), в місті Єлисаветграді Херсонської губернії в робітничо-селянській родині.

Батько його Кирило Васильович Винниченко, замолоду селянин-наймит, переїхав з села до міста Єлисаветграду й одружився з удовою Євдокією Павленко, народженою Линник.

Від першого шлюбу мати В. Винниченка мала троє дітей: Андрія, Марію й Василя. Від шлюбу з К. В. Винниченком родився лише Володимир.

В народній школі Володимир звернув на себе увагу своїми здібностями, і через те вчителька переконала батьків, щоб продовжували освіту дитини. Незважаючи на тяжке матеріальне становище родини, по закінченні школи Володимира віддано до Єлисаветградської гімназії.

Гімназіяльне начальство, учителі, а за ними й учні зустріли малого українця насмішками. Його українська вимова, бідна одежа та інші ознаки пролетарського походження викликали до нього серед його товаришів у гімназії, дітей російської або зрусифікованої буржуазії, ворожість.

Це ставлення вперше викликало у малого Володимира свідомість того, що на світі не всі люди рівні, що світ поділений на бідних і багатих, на тих, що говорять "панською мовою", і тих, з мови яких сміються.

Усвідомлення свого становища не пригнітило малого, але викликало в нього протест та дієву реакцію: бійки з учнями, розбивання шибок у вчителів. Протести проти соціальної та національної нерівності поклали основи його революційности на все життя.

В старших класах гімназії він бере участь у революційній організації, пише революційну поему, за яку одержує тиждень "карцеру", й нарешті його виключають з гімназії.

Але Володимир не думає кидати своїх студій. Він готується до матури (атестату зрілості) і йде складати іспит екстерном до златопільської гімназії. Він одягнений в українське вбрання. З сивою шапкою на голові і кийком у руці.

Не зважаючи на виразну нехоть учителів видати учневі "атестат зрілості", під натиском директора гімназії, національно-свідомого українця, Володимир одержує диплом.

В 1901 році він вступає на юридичний факультет Київського університету і того ж року створює таємну студентську революційну організацію, яка звалась "Студентською громадою".

Цього ж року посилає перше своє оповідання "Народний діяч" до "Літературно-

Наукового Вісника" в Галичині. Але це оповідання тоді не було надруковане. Це зроблено значно пізніше (1906р.).

В 1902 році був уперше заарештований за належність до революційної української організації й посаджений до київської в'язниці.

По кількох місяцях, за браком офіційних доказів у "злочині", був випущений з ув'язнення, але виключений з університету і виселений з Києва без права жити по великих містах. Вліті того ж року в "Кіевской Старине", місячнику, видаваному російською мовою в Києві, з'явилася повість "Сила і краса". Восени, через виключення з числа студентів, Володимира Винниченка позбавлено права на відстрочення військової служби й забрано в солдати. Проте військової служби він фактично не відбував, бо влада, боячись революційного впливу на товаришів-військових, тримала Володимира під арештом, в канцелярії роти. Але він, переодягаючись вночі у цивільне, тікав з касарні й віддавав свій час на провадження роботи серед київського пролетаріату. Цю діяльність викрито, й Володимир мав бути заарештований. Довідавшись від військових товаришів з канцелярії роти про те, що готується арешт, Володимир Винниченко скидає солдатську уніформу і емігрує до Галичини.

В цей час існувала вже перша революційна партія України — РУП, до якої належав і В. Винниченко.

У Львові Винниченко провадить партійну роботу. Бере участь у партійних газетах "Праця", "Селянин" і пише брошури й книги на революційні теми. При перевозі в 1903р. нелегальної літератури з Галичини до Києва на кордоні Винниченка знов арештовано. Як дезертир і революціонер він був посаджений у військову в'язницю — київську фортецю. За пропаганду серед війська та за дезертирство його мали засудити до військової каторги, а за суто політичне "злочинство" — провіз нелегальної літератури — він мав бути суджений окремо. Після півторарічного перебування в кріпості його звільнила перша російська революція — революція 1905 року. Винниченка звільнено з фортеці в силу проголошеної амністії.

Під час ув'язнення він написав цілу низку літературних творів. Повість "Голота" одержала першу премію "Кіевской Старини". Під час революції Українська революційна партія прийняла марксистську програму і назвалася Українська соціал-демократична робітничка партія. Винниченко увійшов до складу центрального комітету цієї партії.

Незважаючи на неможливість регулярної університетської праці, Винниченко вимагає від адміністрації допущення до державних іспитів і витримує їх з успіхом. Реакція, що настала після розбиття революції 1905р., примусила Винниченка знов тікати за кордон. Там він працює в закордонних партійних організаціях і час від часу нелегально виїздить на Україну в партійних справах. Київ. Полтава. В 1906 році мандрівка по Україні, в результаті якої написано цілу низку оповідань: "На пристані", "Раб краси", "Уміркований та щирий", "Голод", "Малорос-європеець", "Ланцюг" та інші. В 1907 році знов був заарештований у Києві й посаджений в "знамениту" Лук'янівку (тюрма в Києві, де перебували майже всі видатні члени Революційної партії). Через

вісім місяців сидіння Винниченка випущено "на поруки". Довідавшись про те, що має бути засуджений за свою політичну діяльність на каторгу, Винниченко ще раз емігрував. В цей період він написав багато творів на соціальні та етичні теми: "Дисгармонія", "Щаблі життя", "Контрасти". Цей період еміграції тривав аж до 1914 року. Незважаючи на велику загрозу бути знов заарештованим, він бере й далі участь у нелегальних з'їздах. В 1908 році він перебував у Швейцарії, Італії, Франції. Приїздив на Україну весною (Київ, Харків). В 1909р.: Швейцарія, Київ, Париж. В 1910р.: Париж, Німеччина, Петербург. Поява "Чесноти з собою" в російському перекладі; Київ, Кавказ, Полтавщина (Кононівка). В 1911р.: Галичина (Львів), Німеччина, Італія (Флоренція, Генуя, Сестрі Леванте, Каві ді Лаванья), Париж; шлюб; Галичина, Буковина. 1912р.: Париж, Німеччина, Україна, Галичина. 1913р.: Париж, Галичина, Буковина (Глибока). 1914р.: Париж, Італія, Україна (Київ, Катеринослав; життя поза містом; спроба вступити на завод робітником; партійний з'їзд у лісі). Вибух війни. Переїзд до Москви через небезпеку життя на Україні. Александринський театр у Петрограді прийняв п'єсу "Брехня" (в перекладі "Ложь"). Нелегальна подорож на Україну. 1911 рік: Москва, Петроград, Україна; видання журналу "Промінь" у Москві за редакцією Винниченка. 1917 рік. Революція застає Винниченка в Москві. Переїзд на Україну. Участь у Центральній Раді. Подорож до Петрограду на переговори з російським тимчасовим урядом. Перший уряд Української Центральної Ради — генеральний секретаріат. Винниченко — голова генерального секретаріату і генеральний секретар внутрішніх справ. Проголошення першого універсалу на 2-ому військовому з'їзді 23 червня 1917 року. Перша декларація першого українського уряду, що її оголосив голова генерального секретаріату 27 червня 1917 року на пленумі Центральної Ради.

Другий універсал 16 липня 1917 року. Друга українська делегація до Петрограду. Прийняття Центральною Радою першої конституції України (22 серпня 1917 року). Вихід Винниченка з уряду. Перша урядова криза. Знову бере участь в уряді. Третій універсал Центральної Ради (20 листопада 1917 року). Війна з Совітською Росією. Проголошення самостійности України (22 січня 1918 року). Четвертий універсал. Вихід Винниченка з уряду. Виїзд уряду і Центральної Ради з Києва й переїзд до Житомира. Винниченко не їде до Житомира, але залишається в запллі, в окупованій більшовиками частині України. Олександрівське. Бердянське. Кінець Центральної Ради (28 квітня 1918 року). Початок гетьманщини. Поворот Винниченка до Києва. Національний Союз і участь у ньому як голови В. Винниченка. Підготовка повстання проти німецької окупації й гетьмана Скоропадського. Переїзд на Княжу Гору під Каневом. Арешт Винниченка гетьманськими офіцерами. Звільнення від арешту через протест усього українського громадянства. 15 листопада 1918 року вибір Директорії й початок повстання. Виїзд Винниченка до Білої Церкви. Поворот на чолі Директорії до Києва 19 грудня 1919 року. Звернення Директорії по допомогу до Антанти 11 лютого 1919 року. Трудовий конгрес. Затвердження Винниченка як постійного голови Директорії. Розходження Винниченка з більшістю Директорії й уряду. Залишення влади (10 лютого 1919 року). Березень 1919 року: Виїзд за кордон. Австрія, Відень,

Зіммерінг, Будапешт (IV), Зіммерінг, Ляйпци (передмістя Відня). Листопад 1919р.: "Відродження нації". Підготовка подорожі на Україну. Початок видавання "Нової Доби" (8.III.1920р.). Подорож до Праги. Побачення з Масариком і Бенешем. Їхнє умовляння їхати до СРСР. Видача дипломатичного паспорту. Виїзд до СРСР. Квітень 1920 року: переїзд кордону (24.V.). Москва. Харків. Москва. Харків. Поворот з Харкова до Москви вдруге 14.IX. 1920р. Виїзд за кордон (23.IV.1920р.). Чехія. Карлсбад. Кінець 1920 року — 1921 рік. Німеччина. Берлін. Целлендорф-Пітте. 1922р. по серпень 1923 року. "Соняшна машина". Фрідріхрода (Різенгебірге). Рауен, хутір коло Фюрстенвальде (година поїздом від Берліна). Від серпня 1923р. по листопад 1924р. Берлін, Прага. Берлін. Переїзд до Франції — лютий 1925р. Париж. Бульонь-сюр-Сен (передмістя Парижа). Париж (20-а дільниця). Вулиця Еміль-Дево. Будівництво робітні. Невдала спроба мати тишу. Нова спроба: будівництво робітні на Сквер-де-Вержен (в 15-ій дільниці). Неможливість докінчити будівлю через брак коштів. Закінчення будівлі й переїзд в новий будинок (червень 1930 року). Життя в Парижі з літніми виїздами на південь (аж до 1934 року). Купівля хутора біля Канн в громаді Мужен. Купчу зроблено 15.X.1934р. в місті Грасс в департаменті Альп-Марітім. Зареєстровано в Грассі 23.X.1934р. під ч. 732, том 95. Переїзд на хутір (жовтень, кінець 1934р.). Від цієї дати В. Винниченко жив у своєму хуторі з короткими виїздами до Парижа й Праги аж до кінця свого життя. Під час війни він не мав змоги виїхати з голодного департаменту Альп-Марітім і під постійною загрозою арешту та депортації німцями допомагав, як міг, тим, що ховались від окупанта й робили "резистанс".

Роки війни надірвали вже ослаблене здоров'я Винниченка. В. Винниченко помер (6 березня 1951 року. Прах його покоїться на цвинтарі Мужена.

Розалія Винниченко

Українське слово. — Т. 1. — К., 1994.